

CAT

VOL. 6. N° 12
**UNA INTRODUCCIÓ A «MÉS ENLLÀ DE LA CIUTAT:
 NOVES DEFINICIONS URBANES»**

Coords. **Andrea Flores Urushima**
 Kyoto University, Japan
 andurush@cseas.kyoto-u.ac.jp

Benoit Jacquet
 EFEO —École française d'Extrême-Orient, France
 benoit.jacquet@gmail.com

Una definició fonamental que ha influït en gran part de la nostra organització mundial actual és la de «ciutat». Certes definicions de ciutat, estretament relacionades amb l'ús de la terra i la propietat, serveixen com a base per a l'organització moderna de les societats, economies i sistemes polítics del món. Aquesta organització moderna també va provocar una divisió cultural entre la ciutat i el camp, així com una divisió del desenvolupament que sovint manté camins de desenvolupament asimètrics i interaccions socioecològiques desiguals. Les concepcions formals, informals, regides, desitjades i imaginades de la ciutat contribueixen a aquest procés. A mesura que la població humana global es torna més urbanitzada, les ciutats es tornen centrals per a regular les interaccions socioecològiques i els límits, les funcions i les definicions de les ciutats es tornen cada vegada més borroses, és oportú revisar el que entenem per ciutat.

En aquest sentit, aquest monogràfic té com a objectiu replantejar les nocions de ciutat i no ciutat, a través d'un debat exhaustiu sobre les ciutats, què hi ha més enllà de les ciutats i què pot considerar-se com una no ciutat. En respondre a aquesta invitació, els col·laboradors aborden preguntes que impregnen l'existència mateixa de ciutats més enllà de les definicions administratives o oficials genèriques. Des de diversos punts de vista disciplinaris, els articles aborden preguntes rellevants sobre per què i com les ciutats van mantindre la seua existència en el passat i en quines ciutats haurien de convertir-se per a sobreviure en el futur. Una línia recurrent de raonament en aquesta col·lecció és que l'existència de ciutats depén intrínsecament de la separació entre ciutats i no ciutats. Si bé aquesta lògica manca d'un component innovador clar, aquestes contribucions, no obstant això, han il·luminat nous enfocaments interdisciplinaris i noves perspectives sobre el tema, i ofereixen anàlisi de casos rarament tractats en la literatura. A més, les contribucions ressalten l'existència de la ciutat com un procés permanent de negociació amb allò que es considera diferent en diversos moments de la història, i ens animen a tindre una visió a llarg termini de la ciutat en el futur.

En aquest sentit, Díaz Sancho demostra com els habitants urbans del Japó van mantindre un control discursiu sobre la transformació simbòlica del paisatge de Musashino des del segle viii. Originalment boscos, Musashino es va convertir gradualment en una plana a mesura que els assentaments humans van començar a aparèixer allí en l'era de Jōmon (cap a 14000-300 a. C.). Les planes cobertes de joncs on les violetes mai havien florit anteriorment van ser bellament descrites com «una prada de vegetació silvestre» o «una prada violeta», en els escrits de poetes que viuen en Heijō-kyō (Nara) i Heian-kyō (Kyoto), les capitals del sud i del nord. Aquest paisatge imaginat es va transformar posteriorment en una «vasta i interminable plana» i finalment va aconseguir la seua fama com «un lloc tradicional d'observació de la lluna» apreciat pels habitants d'Edo (Tòquio). Els antics japonesos temien als boscos salvatges i celebraven la bellesa de les planes, però des de l'era Meiji els habitants moderns de Tòquio consideraven les plantacions artificials d'arbres i els vastos camps agrícoles de la zona com a «paisatges naturals» idíl·lics. Amb el temps, l'existència simbòlica d'aquest «paisatge natural» idealitzat llunyà va servir per a legitimar la urbanitat de les ciutats japoneses, tot i que els paisatges imaginats de Musashino es van construir des de la perspectiva dels habitants de la ciutat, com va observar l'escriptor naturalista Kunikida Doppo en 1901 quan va escriure que «Tòquio està en el centre de Musashino».

En augmentar la nostra sensibilitat a aquest procés de construcció simbòlica interna i externa, Duarte demana una apreciació estètica de l'estil urbà. Ella argumenta que una consideració profunda de la naturalesa d'un estil urbà

suggereix que les ciutats han d'existir perquè sorgisca la urbanitat, però no tot el que existeix a les ciutats és urbà. A més, l'autora afirma que perquè existisca l'urbà, la presència d'habitants a les ciutats no és suficient per si sola. Més aviat, els habitants de les ciutats han de practicar l'urbà en la seua vida quotidiana, en un procés on l'urbà construeix i reconstrueix als habitants de les ciutats, al mateix temps que ells construeixen i reconstrueixen l'urbà. En conseqüència, l'estil urbà té un ritme dinàmic i un moviment que adquireix forma, en contrast amb el que no és urbà, tant dins com fora de les ciutats.

La contribució de Duarte ens permet inferir que les antigues capitals japoneses van ser construïdes des del principi per a ser ciutats amb característiques urbanes marcades. Com ho demostra Faure, l'antiga capital Kyoto (Heian-kyô) va ser construïda en el segle viii com una fortalesa per a mantindre la pau i protegir als seus habitants. Per tant, qualsevol catàstrofe que puga pertorbar la vida quotidiana en la capital urbana, incloses epidèmies, fams, rebel·lions, inundacions o la mort d'alts funcionaris, es mantindria fora de la ciutat. Faure mostra com els planificadors i administradors de la capital van intentar diverses idealitzacions, mesures i intervencions per a aconseguir aqueix objectiu, per exemple, reconeixent característiques topogràfiques i geogràfiques específiques que prenen en consideració aspectes pragmàtics del curs del riu i la ubicació existent dels llogarets en la conca de Yamashiro, o reemplaçant els elements geomàntics ideals de forma de relleu per elements simbòlics del manual de jardineria, Sakuteiki. També afirma que els temples i santuaris als voltants de la ciutat es van alinear per a crear una barricada invisible contra els mals externs, i el Rashômon, una de les portes principals de la ciutat, es va erigir enmig d'un espai buit sense parets. Altres esments de les portes de la capital viuen en els seus topònims, com Kuramaguchi (porta de la Muntanya Kurama) i Tambaguchi (porta d'entrada a la província de Tamba), que van sobreviure als intents posteriors de tancar la ciutat motivats per un desig persistent de separar a Rakuchû i Rakugai —l'interior i l'exterior de la ciutat—, per a mantindre l'ordre, la pau i el benestar en la vida quotidiana de la capital.

Els esforços per a mantindre els mals del passat fora dels límits de la ciutat, en contrast, van ser testimonis de l'arribada dels mals de la ciutat moderna, la qual cosa va estimular l'aparició d'una solució intermèdia interior/exterior en forma de suburbis. En observar aquest tipus específic d'espai i ubicació d'expansió urbana, Serre et al. assenyalen les transformacions històriques que ocorren en les àrees suburbanes europees. Els suburbis es descriuen com a ciutat difusa; ciutat emergent; ciutat intermèdia; ni territori urbà ni rural; ciutat-territori; ciutat-naturalesa; o ciutat policèntrica. Quan van aparèixer per primera vegada, els suburbis representaven un model d'una forma de vida pròspera i desenvolupada; ara són criticats per l'impacte ambiental de l'expansió urbana, l'homogeneïtat social i l'individualisme dels seus residents, i la falta general de qualitat arquitectònica i forma urbana. En resposta a aquesta crítica, aquests autors es basen en exemples de Dinamarca, Bèlgica i França per a ressaltar els intents de canviar les característiques ambientals i socials dels suburbis, millorant la seua funcionalitat i densitat per a imitar les ciutats centrals. L'article considera els suburbis com a espais urbans inacabats que poden incorporar principis de desenvolupament sostenible i poden ser remodelats per a atendre demandes futures.

En la següent discussió, Meyer descriu com la urbanització del segle xx a tot el món va avançar principalment des de les ciutats cap a les seues àrees externes en un procés centrífug. Aquest tipus d'urbanització es va allunyar dels límits de la ciutat, cap a àrees suburbanes i perifèries, la qual cosa va conduir a processos de conurbació i metropolització que van sorgir i es van formar per a semblar-se a les ciutats existents o com a reacció a elles. No obstant això, Meyer argumenta que la urbanització ara ha adquirit una auto-vitalitat incontrolable que ha alterat els atributs formals i funcionals de les antigues ciutats. Aquest procés indivisible d'urbanització que alguns autors anomenen «súper-urbà» dóna suport al sorgiment del que uns altres anomenen la forma de vida post-ciutat. Segons Meyer, el procés d'urbanització de hui afecta a les ciutats a través d'una influència centrípeta que obliga les ciutats anteriorment consolidades a adaptar-se a les necessitats de la urbanització il·limitada. Ella afirma que molts dels instruments i conceptes formulats fins hui per a construir i mantindre ciutats han començat a col·lapsar després de l'arribada d'aquest nou fenomen que ignora els límits i definicions de les ciutats. En conseqüència, la urbanització del segle xxi ara està remodelant les ciutats i continua allunyant les activitats que històricament han sigut expulsades del cor de les ciutats modernes.

Aquest és el cas de les activitats agrícoles. En una línia complementària de pensament, Jayo i Caldas exploren exemples de contra-esforços per a retornar les activitats agrícoles al centre de les ciutats. Els autors descriuen els abundants registres de cultius agrícoles que anteriorment ocorrien en àrees urbanes. No obstant això, la densificació de les ciutats modernes va conduir a la transferència gradual de l'agricultura a àrees més distants, i la urbanització metropolitana va agreujar aquest efecte a través de processos liderats pel mercat que van expulsar l'activitat agrícola de les perifèries urbanes. En resposta, des de la dècada de 1980 hi ha hagut un creixent interès a retornar l'agricultura a les ciutats de l'interior. Jayo i Caldas mostren com, en el cas de l'Estat i la Ciutat de Sao Paulo, els discursos que recolzen aquest retorn han canviat amb el temps. El discurs que va promoure l'agricultura urbana va passar de

ser la seguretat alimentària i la nutrició de la comunitat, a un d'un aparell de benestar oficial destinat a donar suport a les polítiques de salut pública i medi ambient, entre altres, que recentment han atret interès acadèmic i privat. En separar les activitats agrícoles urbanes en agricultura de visibilitat i agricultura d'escala, l'article diferencia entre una activitat agrícola valorada per la seua capacitat productiva i una amb un valor simbòlic i estètic, que podrien contribuir a millorar les ciutats.

L'esforç per recuperar el que ha sigut expulsat o mai considerat en la imaginació simbòlica de les ciutats també està present en l'article que segueix. En una sorprenent línia de pensament ètic, Serra convida al lector a observar com els processos socials estan integrats en l'estructura material de les ciutats. L'autor descriu com els materials de tot el món es concentren a les ciutats i ens insta a considerar com les ciutats afecten les poblacions de miners en regions distants. Centrant-se en el consum de ceràmica sanitària en la construcció, l'autor analitza les cadenes de subministrament i les demandes laborals per a l'extracció de minerals de les regions geològicament riques del món. Més específicament, l'article proposa crear un índex de referència del nombre de morts humanes relacionades amb l'extracció de minerals necessaris per a produir ceràmica sanitària. L'article de Serra tanca convenientment aquesta edició especial de kult-ur, una revista publicada a la província de Castelló, un dels centres de producció de ceràmica a Espanya, en un país que es descriu en el text com un dels valorats per les seues bones pràctiques mineres. Llançant un fort desafiament ètic als contractistes, compradors i a l'habitant de la ciutat en general que usa un bany diàriament, l'autor pregunta: «els habitants de la ciutat acceptaran llavar-se les mans en una conca que tal vegada involucre la mort d'un altre ésser humà?». Aquest article sosté que hui dia, les ciutats es construeixen en la part posterior de regions remotes del món en un procés que uneix ciutats i no ciutats, independentment d'on es troben.

En conclusió, les ciutats anhelan tot el que pugua extraure's de les dimensions material, social i simbòlica de la no ciutat. Les ciutats no sempre són urbanes; la urbanització avança en alterar les ciutats; els habitants de les ciutats anhelan la pau, la salut i la prosperitat en tractar de preservar les virtuts de l'agricultura i la vida rural; les ciutats es construeixen amb terra, minerals i cossos humans d'Uzbekistan o Sud-àfrica. Les riques discussions presentades ací plantegen qüestions que també són vàlides per a l'anàlisi en el cas de regions específiques. Al Japó, la urbanització sense fi és omnipresent, no obstant això, la seua població en declivi continua concentrant-se en les àrees metropolitanes. Les ciutats japoneses s'han densificat històricament en subdividir les parcel·les existents per a construir noves cases per a les generacions més joves. Però el fenomen de la «akiya» (cases buides) —fins al 15% de les cases a la ciutat de Kyoto— i els solars abandonats ha obert oportunitats per a repensar l'agricultura urbana, en un país on el 61% dels aliments consumits prové de l'estranger, i els minerals s'importen en grans quantitats per a subministrar el 84% de l'energia necessària a les ciutats. En general, les preguntes específiques i generals plantejades en aquest monogràfic donen suport a la contínua renovació de la cultura de les ciutats. Emmarcada com una col·lecció d'idiomes i disciplines variades, amb exemples de diferents regions del món, en diferents moments de la història, aquesta compilació ha resultat ser un experiment tan cosmopolita, multifacètic i inesperat com pot ser una experiència veritablement urbana.

